

УДК 332.14

В. С. БОНДАР

*Харківський національний університет міського господарства
ім. О. М. Бекетова, Україна*

РОЛЬ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

У статті визначено вплив ролі інноваційної діяльності на соціально-економічний розвиток регіонів та побудовано модель перспективного розвитку інноваційної діяльності регіонів, головною метою якої є подолання істотних деформацій і суперечностей, що є в суспільстві, створення базових передумов для сталого економічного розвитку, поступової інтеграції в європейські та світові процеси і структури. Визначено, що економічний розвиток країни в цілому залежить від ефективного розвитку кожного регіону та засобом досягнення цієї мети є інноваційна діяльність. Визначено основні завдання соціально-економічного розвитку регіонів, приведено індикатори та основні показники соціально-економічного розвитку регіону.

Ключові слова: *інноваційна діяльність, соціально-економічний розвиток, регіон.*

Постановка проблеми. Реформування економіки України принципово змінило положення регіонів у загальній системі управління. В умовах ринкового господарювання формування нової моделі управління регіоном не може ґрунтуватися тільки на його галузевих особливостях, а й повинно враховувати сучасні вимоги щодо впровадження інноваційної діяльності у всі сфери життя регіонів. Це повинно проявлятися у формуванні державної і регіональної політики, що сприяла б зміцненню загального економічного простору та покращенню соціально-економічного розвитку регіонів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами соціально-економічного розвитку регіонів та вивченням впливу інноваційних процесів на зміцнення регіональних конкурентних позицій займалися багато провідних вітчизняних та зарубіжних вчених, таких як І. Бистряков, О. Гаврилишин, Л. Горбач, О. Гранберг, О. Добринін, М. Долішний,

А. Спіфанов, С. Ішук, Н. Ларіна, В. Лексін, А. Маршалова, Л. Павлов, В. Поповкін, С. Тяглов, Д. Стеченко, М. Хвесик та інші.

Метою статті є визначення впливу ролі інноваційної діяльності на соціально-економічний розвиток регіонів та побудова моделі перспективного розвитку інноваційної діяльності регіонів.

Виклад основного матеріалу. Реалізація завдань управління соціально-економічним розвитком регіону залежить від можливостей відтворювати й залучати на свою територію всі види економічних ресурсів та з їх допомогою впливати на соціальний та економічний стан життя людей.

Регіон (від лат. *regiō* - область, країна) - область, район, територія, частина країни, яка відрізняється сукупністю природних або історичних економіко-географічних умов і національним складом населення. Формування регіонів почалося ще з давніх часів. Цей термін використовують не тільки для визначення частини території, а сукупності природних, економічних, політичних та інших ознак, які дають можливість бачити одне ціле.

До економічного розвитку регіону відносять розвиток промисловості, транспортну інфраструктуру, капітальне будівництво об'єктів промисловості та інфраструктури, вплив інноваційної діяльності на економіку регіону, фінансовий сектор в економіці регіону [1].

До соціального розвитку регіону відносять зміни соціально-економічної структури та структури зайнятості населення в регіоні, підвищення життєвого рівня населення, житлове будівництво та будівництво об'єктів соціальної інфраструктури, комунальне обслуговування; розвиток освіти, розвиток медицини, охорону громадського правопорядку, екологію, культуру, релігію, збутову та торгівлю інфраструктури регіону (магазини, ринки, оптові бази, склади), інфраструктуру сфери послуг, основні пасажиропотоки і транспорт, засоби масової інформації [1].

Основними завданнями в соціально-економічному розвитку регіонів є:

- досягнення рівномірного розподілу податкових навантажень на суб'єктів регіонального господарювання;
- удосконалення механізму оподаткування малих і середніх підприємств;

- сприяння нагромадженню капіталу у сфері продукуючого підприємництва, як найбільш пристосованого до змін ринкової кон'юнктури;
- посилення фінансової підтримки інноваційних структур малого та середнього бізнесу у вигляді цільового державного фінансування;
- активне залучення вітчизняних та іноземних інвестицій у розвиток наукомістких та експортоспроможних виробництв, соціальної інфраструктури [2].

Перехід до інноваційного розвитку, необхідність якого вже усвідомили країни світу, є дуже важливим і для нашої країни. Справа в тому, що для реалізації його принципів в Україні є всі підстави. Одним з важливих питань у комплексному соціально - економічному розвитку регіону є формування його інноваційного середовища, у зв'язку з чим необхідно здійснювати розгляд інноваційної стратегії розвитку на регіональному рівні. Світовий досвід показує, що сталий розвиток виробництва і підтримку його конкурентоспроможності в довгостроковій перспективі залежить не стільки від ресурсних можливостей, скільки від інновацій [3].

Функції інновації можуть бути і технологічні, і управлінські, і організаційні. Звідси основними типами інноваційної діяльності є [4]:

- виробництво нового продукту або продукту з якісно новими властивостями;
- впровадження нових засобів виробництва;
- залучення нових джерел сировини, комплектуючих і напівфабрикатів;
- запровадження нових організаційних інституційних форм (приватизація, нова система управління і т.ін.);
- зміни інфраструктури.

Інноваційний розвиток, як відомо, охоплює усі ланки суспільного відтворення і містить наступні послідовні етапи:

- виявлення потреби та виникнення нової технічної ідеї для задоволення цієї потреби;
- проведення досліджень і розробок та оформлення винаходу;
- інвестування виробництва, освоєння та використання;
- розповсюдження результатів науково-технічного прогресу;
- забезпечення сталого розвитку тощо [5].

В Україні розроблено підходи до побудови моделі інноваційного розвитку регіону, в основу якої покладено визначення поняття «інноваційна діяльність», що характеризується сукупністю технологічних, виробничих і комерційних заходів, які призводять до появи на ринку новітніх виробничих процесів та устаткування [6]. В узагальненому вигляді модель інноваційного розвитку регіону можна виразити наступним чином (рис. 1).

Комплексною характеристикою спроможності господарства регіону до інноваційної діяльності є інноваційний потенціал, який визначається низкою критеріїв результативності. Зробимо спробу упорядкувати перелік даних критеріїв [7]. Комплекс параметрів інноваційності господарства регіону наведено у таблиці 1.

Індикаторами соціально-економічного розвитку регіону є:

- загальний рівень розвитку регіону;
- стан найважливіших галузей;

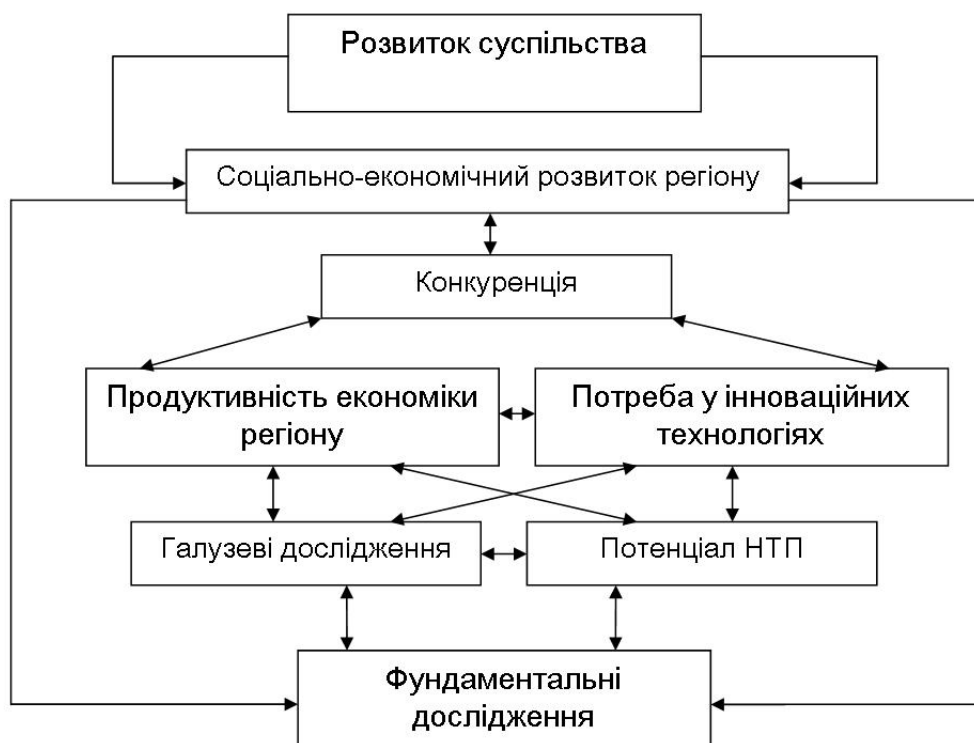

Рис. 1. Модель інноваційного розвитку регіону

- фінансовий стан регіону;
- інвестиційна активність;
- інноваційна діяльність;
- доходи населення;
- зайнятість і ринок праці;
- розвиток (стан) соціальної сфери;
- екологічна ситуація;
- міжнародна економічна активність.

До основних показників соціально-економічного розвитку регіону належать:

- середньорічна чисельність населення, природний приріст;
- чисельність зайнятого населення;
- валовий внутрішній продукт;
- обсяг продукції промисловості (аналіз за галузями);
- виробництво товарів народного споживання;
- валова продукція сільського господарства;
- обсяг капітальних вкладень;
- грошові доходи населення;
- обсяг роздрібного товарообороту;
- обсяг реалізації платних послуг населення;
- баланси основних видів промислової і сільськогосподарської продукції;
- середні ціни на основні види продукції;
- фінансові ресурси муніципальних органів влади;
- обсяг експорту та імпорту товарів [8].

Як вже було зазначено, економічний розвиток країни в цілому залежить від ефективного розвитку кожного регіону. Засобом досягнення цієї мети є інноваційна діяльність, яка для регіонів України на сьогоднішній день є реальною можливістю вижити у складних економічних умовах та засобом досягнення певних результатів соціально-економічного розвитку регіонів. Ураховуючи реалії української економіки, інноваційну діяльність регіону схематично можна виразити як модель перспективного розвитку інноваційної діяльності регіону (рис. 2), що являє собою складний механізм, який постійно розвивається.

Таблиця 1

Комплекс параметрів інноваційності господарства регіону

№	Вид параметру	Показники, що характеризують параметр
1.	<i>Параметри науко-місткості виробництва</i>	<ul style="list-style-type: none"> - чисельність науково-технічних кадрів у загальній кількості зайнятих (не менше, як 15%); - річний приріст витрат на НДДКР; - обсяг фактично проведених і нормативних витрат на НДДКР (не менше, як 5% обсягу продукції); - обсяг витрат на оплату праці, послуг суб'єктів інноваційної інфраструктури щодо маркетингу, реклами, підготовки кадрів; - частка прибутку, спрямована на НДДКР (не менш як 5%).
2.	<i>Параметри якості й конкурентоспроможності продукції</i>	<ul style="list-style-type: none"> - якість і диференціація продукту; - чисельність каналів постачання та збуту готової продукції; - частка ринку, його структура; - обсяг витрат на проведення випробувань, сертифікацію продукції, строк чинності дії сертифікатів.
3.	<i>Параметри техніко-економічного рівня продукції</i>	<ul style="list-style-type: none"> - відповідність товарів національним і світовим стандартам; - фондоозброєність; - середній життєвий цикл інновацій (не більше, як 3 роки); - наявність у складі промислової продукції принципово нових товарів, які не випускаються іншими підприємствами.
4.	<i>Параметри оновлення продукції (технології)</i>	<ul style="list-style-type: none"> - частка принципово нової продукції у загальному обсязі виробництва (не менше, як 10%); - частка науково-технічних витрат у собівартості виробів (не менш як 30%); - коефіцієнт оновлення продукції (не менше, як 5% на рік); - наявність технологічних інновацій (нових технологічних процесів); - співвідношення інновацій-продуктів та інновацій - процесів (не менше, ніж 2:1).
5.	<i>Параметри експортоспроможності продукції, виробництва</i>	<ul style="list-style-type: none"> - питома вага виробів, що знаходять збут за кордоном; - обсяги зарубіжних ринків їх сегментація.

Головною метою нової моделі перспективного розвитку інноваційної діяльності регіонів має стати подолання істотних деформацій і суперечностей, що є в суспільстві, створення базових передумов для сталого економічного розвитку, поступової інтеграції в європейські та світові процеси і структури. На цьому шляху мають бути створені законодавчі та інші важелі впливу з боку суспільства, держави, економіки на припинення олігархізації економіки. Ринкова економіка не повинна у своїй сутності вступати в протиріччя з існуванням суспільства, тобто принцип «менше держави — ефективніше економіка» необхідно переглянути в тій частині, в якій буде забезпечено комплексний розвиток продуктивних сил [9].

Слід особливо підкреслити дві найважливіші характеристики інноваційної діяльності. Це новизна (науково-технічний аспект) і комерційний успіх (економічний аспект). Обидва ці аспекти нероздільні, причому важливо підкреслити, що науково-технічний аспект стає економічним фактором тільки тоді, коли нововведення втілюється в новий продукт, що має попит. Іншими словами, будь-яка інновація повинна мати орієнтацію на кінцевий результат прикладного характеру [10].

Можна зробити висновок про те, що в регіонах слід проводити аналіз інноваційної діяльності відповідними регіональними органами, що, в свою чергу, дозволить своєчасно виявити і вжити необхідних заходів для поліпшення інноваційної активності. Найбільш значними перешкодами подальшого розвитку є відсутність сучасної інфраструктури, високі транспортні витрати, ціни на інфраструктурні послуги, слабе стимулювання припливу інвестицій.

Формування регіональної інноваційної стратегії регіону ґрунтується на розгорнутому аналізі, що включає аналіз зовнішнього середовища, існуючих позицій і можливостей регіону для виявлення конкурентних переваг.

Аналізуючи трудовий потенціал регіонів України можна зробити висновки про те, що на сучасний ринок праці чинять негативний вплив, така ситуація загострилася через кризу безробіття, демографічні проблеми, проблеми кваліфікації кадрів. Тому необхідний пошук нових способів розширення використання трудових ресурсів з метою збереження відтворення та розвитку людського капіталу для впровадження інновацій.

Рис. 2. Модель перспективного розвитку інноваційної діяльності регіонів

Висновки

Підводячи підсумки проведеного дослідження можна дійти висновку про те, що на соціально-економічний розвиток регіонів України впливають ряд факторів, серед яких у теперішніх складних макроекономічних умовах одне з найголовніших місць займає інноваційний розвиток та інноваційна діяльність. Інноваційний розвиток, як відомо, охоплює усі ланки суспільного відтворення, тому мають бути створені законодавчі та інші важелі впливу з боку суспільства, держави на розвиток інноваційної діяльності як одного з пріоритетних завдань регіонального розвитку. Зроблено висновок про те, що в регіонах слід проводити аналіз інноваційної діяльності відповідними регіональними органами, що, в свою чергу, дозволить своєчасно виявити і вжити необхідних заходів для поліпшення інноваційної активності.

Література

1. Гаврилов, А. И. Региональная экономика и управление [Текст] : Учебн. пособие для вузов / А. И. Гаврилов. – М. : ЮНИТИ - ДАНА, 2002. – 239 с.
2. Стеченко, Д. М. Управління регіональним розвитком [Текст] : навч. посіб. / Д. М. Стеченко. – К. : Вища школа, 2000. – 223 с.
3. Угланова, Л. И. Роль инновационной составляющей в стратегическом управлении социально-экономическим развитием региона [Текст] / Л. И. Угланова // Инновационные процессы в области образования, науки и производства: Материалы межрегион. науч.-практ. конф. (Нижекамск, 14 – 16 апр. 2004 г.). – Казань, 2004. – Т. 2. – С. 264 – 266.
4. Коренной, А. А. Современные проблемы инновационного менеджмента [Текст] / А. А. Коренной. – Киев : Центр исследований научно-технического потенциала и истории науки им. Г. М. Доброва НАН Украины, 1997. – 20 с.
5. Шовкун, І. А. Моделі інноваційного розвитку : міжнародний досвід та уроки для України [Текст] / І. А. Шовкун // Проблеми науки. – 2002. – № 8. – С. 75-83.
6. Панасюк, Б. Деякі підходи до прогнозування науково-технічної та інноваційної сфер [Текст] / Б. Панасюк // Економіка України. – 1999. – № 3. – С. 16.
7. Длугопольський О. Інноваційна діяльність як невід'ємна складова політики структурних перетворень в індустріальному виробництві: світовий досвід та українська специфіка [Текст] / О. Длугопольський // Вісник Тернопільської академії народного господарства. – 2001. – № 6. – С. 75.
8. Суховірський, Б. І. Регіональна стратегія економічного розвитку України (теоретичні та практичні основи геоeкономіки) [Текст] / Б. І. Суховірський. – К. : КНЕУ, 2000. – 154 с.
9. Мазур, А. Г. Управління в регіональних економічних системах: теорія, методологія, практика [Текст] / А. Г. Мазур. – Вінниця, ТОВ «Консоль», 2003. – 408 с.
10. Новицький, Н. Інноваційний шлях розвитку економіки [Текст] / Н. Новицький // Економист. – 2000. – № 6. – С. 34-40.

Надійшла до редакції 8.10.2013, розглянута на редколегії 11.10.2013

Рецензент: д-р екон. наук, доцент, професор кафедри менеджменту і маркетингу в міському господарстві **О. А. Карлова**, Харківський національний університет міського господарства ім. О. М. Бекетова, м. Харків.

РОЛЬ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОМ РАЗВИТИИ РЕГИОНОВ

В. С. Бондарь

В статье определено влияние роли инновационной деятельности на социально - экономическое развитие регионов и построена модель перспективного развития инновационной деятельности регионов, главной целью которой является преодоление существенных деформаций и противоречий, которые есть в обществе, создание базовых условий для устойчивого экономического развития, постепенной интеграции в европейские и мировые процессы и структуры. Определено, что экономическое развитие страны в целом зависит от эффективного развития каждого региона и средством достижения этой цели является инновационная деятельность. Определены основные задачи социально - экономического развития регионов, приведены индикаторы и основные показатели социально - экономического развития регионов.

Ключевые слова: инновационная деятельность, социально - экономическое развитие, регион.

ROLE OF INNOVATION IN SOCIAL AND ECONOMIC DEVELOPMENT

V. S. Bondar

In this paper the influence of the role of innovation activities on the socio-economic development of regions and the model of perspective development of innovative activity of regions whose mission is to overcome significant deformation and contradictory contradictions thing in society, creating the basic conditions for sustainable economic development and the gradual integration of European and global processes and structures. Determined that the economic development of the country as a whole depends on the effective development of each region and the means of achieving this goal is innovation. The main goals of socio-economic development of the regions are given and the main indicators of socio-economic development of regions.

Keywords : innovation, socio-economic development, the region.

Бондар Валерія Сергіївна – аспірант кафедри менеджменту і маркетингу в міському господарстві, Харківський національний університет міського господарства ім. О. М. Бекетова, м. Харків.